

Yeni tanrılar eskirler

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Toplumsal 'ikon'lar, 'mit'ler aslında 1950'lerin sonrasında ortaya çıkmış bir olgu ve gerçekliktir. Pop kültür kitle üretim ve tüketimine bağlı olarak her şeyi hallaç pamuğu gibi atarken 'diva' kavramını da dönüştürüyordu. Bütün bu

gelişmelerin arkasında televizyonların hayatları acımasızca ve arsızca işgali vardı. Hayat artık geçicilik üstüne inşa ediliyordu. Onu hazırlayan asal öge de 'eğlence' kavramının kazandığı yeni boyuttu. Yaşam artık 'klasiğin' ağırbaşlılığından sıyrılıyor, hızlı, kolay ve kitlesel olarak tüketilmeye açık bir hafifliğin uçuculuğu içinde bir gelip geçici heves olarak görülüyordu. Görsellik dünyası ise daha da 'garip' boyutlar ekliyordu. Jones, bayrakları, Warhol deterjan ve hazır çorba kutularını resmediyor, Lichtenstein çizgisi romanları 'tablo'lara dönüştürüyordu. Sıradan hayat meşrulaştırılıyordu.

Unutuş esastı ama bu dönem de kendi kral ve kraliçelerini yarattı. Warhol'un resmettiği bu yüzlerin

bir bölümü şimdi Time dergisi tarafından yüzyılın simgeleri olarak sunuluyor. Dergiyi dikkatle tarayanlar bu isimlerin önemli bir bölümünün 1950'lerden sonra ortaya çıktığını göreceklerdir. Peki, nedir bu simgeleri mevcut güçlerine taşıyan temel dinamikler?

Bu sorunun katmerli cevapları var. Fakat çok basit bir yanıt birçok şeyi açıklamaya yetiyor. Roll dergisinin son sayısında Saul Williams, Patti Smith'in, onlar da 'pop' sanatçıları, görüşlerini kabul ederek Muhammed Ali'nin bir şair olduğunu teyit ediyor. Şiirin illa da kâğıt kalem ve sözcüklerle yaratılması gerekmediğini belirtiyor. Yaşanan bir sanattır diyor ve Martin Luther King'i de, örneğin, bu kategoriye alıyor.

Time'ın tanrısallık katına yükselttiği isimler arasında bunlar var; ama Pele de var. Tümünün ortak özelliği gerçekten de bu: Hayatı başka bir düzleme taşımak, ona, kendi ilgi ve uğraşı alanlarıyla sınırlı kalmayan yeni anlamlar katmak. Tersinden söylenecekse, kendi 'marjinal' uğraşı alanlarının hayatın bütününe belirleyen öğeler kütesini ne kadar kapsadığını göstermek. Ona bir şiir aşkınlığı kazandırmak. Fakat asıl vazgeçilmez olanı bunu yaparken 'devrimci' olmak, yerleşik kuralları altüst

etmek ve özenle 'yanlış' yapmak. Evrensel bir rahatsızlık duygusunu yaşamak, her şeyden, öyle görünmüyorsa da, sorumluluk duymak. Andığım dergide Henry Kissinger'ın Pele hakkındaki yazısını okuyanlar ne demek istendiğini daha iyi anlayacaklardır. İşin özünde yatan bir başka 'sır' ise, o uğraşı alanını belli bir kitlenin malı olmaktan çıkarıp bütün bir hayatın parçası haline getirmek var.

Bu, Türkiye'nin yakın çağ tanrılarında da böyle. En çok akla gelen isim Zeki Müren. Bütün 'tabasbusu'una bütün riyakârlığına karşın o da şaşırtıyor ve rahatsız ediyordu. Eğer ötekiler kadar büyüyememişse bunun nedeni kendi dünyası dışındaki bir rahatsızlığı göze alıp evrensel bir meselenin sözcülüğünü yapmamasıdır.

Unutmamalı ki, Ali sivil itaatsizliğin, Pele 3. dünyadaki yoksulluğun, Elvis Presley sanayi toplumundaki kıyı kenar kültürünün ve Amerikan rüyasının temsilcisiydi.

Gene de bu yeni tanrıları öncekilere bağlayan bir damar var: Klasikleşmek. Klasik olmak tehlikeli bir rüyadır. Hayatın devrimci yanını atlayıp konformizmin bir parçası haline gelebilir ve klasik orada tükenir. Time'a konu olmanın bedeli de acaba bu mudur?